

หัวข้อวิจัย : การพัฒนารูปแบบและการบริหารจัดการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมชุมชนโดย
องค์กรชุมชน ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

คณะผู้วิจัย : ผู้ช่วยศาสตราจารย์เยี่ยมลักษณ์ อุดการ หัวหน้าโครงการ
อาจารย์กิตตินันท์ หอมฟุ้ง ผู้ร่วมวิจัย

ทุนอุดหนุนการวิจัย : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

ปีงบประมาณ : 2549

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาบริบทชุมชนและศักยภาพชุมชนด้านศิลปวัฒนธรรมของตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ (2) ศึกษาความต้องการในการพัฒนาด้านศิลปวัฒนธรรมตำบลบ้านแหวน (3) ศึกษาแนวทางในการพัฒนารูปแบบของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมโดยองค์กรชุมชนตำบลบ้านแหวน และ (4) ศึกษาผลของการพัฒนารูปแบบของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมโดยองค์กรชุมชนตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นวิธีการวิจัย การดำเนินการใช้การจัดเวทีประชาคมการสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์เชิงลึก การศึกษาดูงาน สังเกตและจดบันทึก เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วยกรอบคำถามแบบเปิดในการสัมภาษณ์ระดับลึก ประเด็นการสนทนากลุ่มเป้าหมายแบบสอบถามประวัติบุคคลที่เป็นครุภูมิปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า

ผลการวิจัยพบว่า ตำบลบ้านแหวนมีสภาพชุมชนแบบกึ่งสังคมเมืองกับสังคมชนบท เป็นสังคมแบบเปิด การดำรงชีวิตของคนในชุมชนเรียบง่าย โครงสร้างทางสังคมเน้นความสัมพันธ์แบบเครือญาติและให้ความสำคัญกับการนับถือความเป็นอาวุโสของคน ชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนที่ปลอดผู้ไม่รู้หนังสือ ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และได้รับการบริการด้านสาธารณสุขอย่างทั่วถึง นอกจากนี้ยังมีการจัดการทุนในชุมชน ได้แก่ แหล่งน้ำ ดิน และกลุ่มองค์กรในชุมชนอยู่ในระดับดี เป็นผลทำให้เกิดพลังทางบวกขึ้นในชุมชน ปัญหาที่สำคัญของชุมชนคือ รายได้ต่อครอบครัวไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ปัญหาด้านการดูแลเด็กและเยาวชนและการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมในชุมชนในด้านศิลปวัฒนธรรมชุมชนบ้านแหวนเป็นชุมชนหนึ่งของ

อำเภอหางดงที่มีศักยภาพด้านศิลปวัฒนธรรมในระดับสูง ลักษณะของงานศิลปวัฒนธรรมของชุมชนแห่งนี้มีความหลากหลายและยังคงสภาพการดำรงอยู่ของศิลปวัฒนธรรมที่ค่อนข้างสมบูรณ์ มีกลุ่มองค์กรผู้นำของชุมชนให้ความสำคัญและแสดงเจตนารมณ์อย่างชัดเจนในอนุรักษ์งานศิลปวัฒนธรรมนอกจากนี้ยังมีหน่วยงานในชุมชนให้การสนับสนุนและส่งเสริมการอนุรักษ์ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลและสภาวัฒนธรรมระดับตำบลและระดับอำเภอ เป็นต้น แต่ยังคงขาดการทำงานด้านการอนุรักษ์ในเชิงรุก ขาดการวางระบบจัดเก็บข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ และยังไม่มีการบูรณาการงานศิลปวัฒนธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันตลอดทั้งการนำองค์ความรู้เหล่านี้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้แก่เยาวชนในชุมชนอย่างจริงจัง แต่อย่างไรก็ตามชุมชนบ้านแหวนมีโอกาที่จะเผยแพร่งานศิลปวัฒนธรรมของชุมชน เนื่องด้วยมีพื้นที่ติดต่อกับหมู่บ้านถวายเป็นแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นโอกาสในการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนในอนาคตก็น่าจะมีเพิ่มมากขึ้น ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ศักยภาพของศิลปวัฒนธรรมของชุมชนบ้านแหวนยังคงดำรงอยู่มี 3 ประการคือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน การพึ่งตนเองของชุมชน และกระบวนการสืบทอดระบบความคิดและความเชื่อในชุมชนมีความเข้มแข็งมาก จึงทำให้ชุมชนบ้านแหวนมีความต้องการที่จะพัฒนาศูนย์ศิลปวัฒนธรรมประจำตำบล เพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน

ผลของการพัฒนาพบว่า ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมประจำตำบลบ้านแหวน มีรูปแบบเป็นศูนย์ข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรมชุมชนบ้านแหวนที่พัฒนาขึ้นโดยองค์กรชุมชนซึ่งมีความบริหารจัดการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมในระยะเริ่มแรกดำเนินการโดยองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวนและกำหนดไว้ว่าในอนาคตจะดำเนินการโดยองค์กรชุมชนเต็มรูปแบบ ข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรมที่รวบรวมไว้ประกอบด้วยงาน 4 ด้าน ได้แก่ งานด้านศิลปะ มุ่งเน้นเฉพาะงานด้านหัตถกรรม ได้แก่ การทำโคมไฟ การทำต้องลาย การปั้นพระ การปั้นสิ่ง งานด้านประเพณี มุ่งเน้นประเพณีที่มีเฉพาะในชุมชนบ้านแหวน ได้แก่ ประเพณี ถิ่นอ้อพะญา งานด้านวัฒนธรรม มุ่งเน้นวัฒนธรรมด้านอาหาร ได้แก่ การทำหมกการทำไส้กรอก และการแสดงการ ได้แก่ การเล่นเครื่องดนตรี และด้านบุคลากร เป็นภูมิปัญญาของชุมชนด้านศิลปวัฒนธรรม ข้อมูลทั้ง 4 ด้าน ได้จัดรวบรวมไว้ในรูปวิดิทัศน์ แผ่นพับ เอกสารและเว็บไซต์ โดยมีการจัดนิทรรศการแสดงตัวอย่างงานหัตถกรรมที่โดดเด่นของชุมชน

ผลที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นพลังสำคัญที่ช่วยจุดประกายให้ชุมชนมีกำลังใจและมองเห็นแนวทางในการส่งเสริมงานด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชน รวมทั้งเกิดการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมด้านอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทั้งด้านการวางแผน การปฏิบัติการและการประเมินผลแบบมีส่วนร่วม